

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

MILLATLARARO TOTUVLIKNI SHAKLLANTIRISHDA TA'LIM VA TARBIYANING ROLI

H. Abdupattayev.

*Qo'qon DU Milliy g'oya va huquq
kafedrasi v/b dotsent (PhD)*

Muftillayeva Gulruh Samandar qizi

*Qo'qon DU Milliy g'oya va
Huquq ta'lim yo'nalishi 3-bosqich talabasi*

Annotatsiya

Mazkur maqolada millatlararo totuvlikni shakllantirishda ta'lim va tarbiyaning o'rni ilmiy-nazariy manbalar asosida tahlil etilgan. Unda millatlararo totuvlik tushunchasining mohiyati, uning jamiyat barqarorligidagi ahamiyati hamda tolerantlik tamoyillari bilan bog'liqligi UNESCO hujjatlari asosida yoritilgan. Shuningdek, ta'lim tizimi orqali madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirish va tarbiya jarayonida bag'rikenglikni shakllantirish masalalari ilmiy qarashlar asosida ochib berilgan. Maqolada ta'lim va tarbiyaning integratsiyasi millatlararo totuvlikni mustahkamlashning muhim omili sifatida asoslangan.

Аннотация

В данной статье на основе научно-теоретических источников анализируется роль образования и воспитания в формировании межнационального согласия. Раскрывается сущность понятия межнационального согласия, его значение в обеспечении социальной стабильности, а также его взаимосвязь с принципами толерантности, изложенными в документах UNESCO. Особое внимание уделяется вопросам формирования межкультурной компетенции в системе образования, а также развитию толерантности, взаимного уважения и культуры общения в процессе воспитания. В статье обосновывается, что интеграция образования и воспитания является важным фактором укрепления межнационального согласия в обществе.

Abstract

This article analyzes the role of education and upbringing in the formation of interethnic harmony based on scientific and theoretical sources. It examines the essence of interethnic harmony, its significance in ensuring social stability, and its relationship with the principles of tolerance as outlined in the documents of UNESCO. Particular attention is paid to the development of intercultural competence within the education system, as well as to fostering tolerance, mutual respect, and a culture of communication in the process of upbringing. The article substantiates that the integration of education and upbringing serves as a key factor in strengthening interethnic harmony in society.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

Kalit so'zlar: *millatlararo totuvlik, ta'lim, tarbiya, tolerantlik, bag'rikenglik, madaniyatlararo kompetensiya, ijtimoiy barqarorlik.*

Ключевые слова: *межнациональное согласие, образование, воспитание, толерантность, межкультурная компетенция, социальная стабильность.*

Keywords: *interethnic harmony, education, upbringing, tolerance, intercultural competence, social stability.*

Kirish

Globalashuv jarayonlari jadallashib borayotgan hozirgi davrda millatlararo munosabatlar masalasi eng dolzarb ijtimoiy-siyosiy muammolardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Turli millat va elat vakillarining bir jamiyatda tinch-totuv yashashi ijtimoiy barqarorlik va barqaror rivojlanishning muhim omili hisoblanadi. Shu bois millatlararo totuvlikni ta'minlash va mustahkamlash ko'plab davlatlar siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Mazkur jarayonda ta'lim va tarbiya tizimi hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ta'lim orqali yosh avlodga turli madaniyatlar, urf-odatlar va tarixiy tajribalar haqida bilim berilsa, tarbiya orqali ularda hurmat, bag'rikenglik va hamjihatlik kabi insoniy fazilatlar shakllantiriladi. Aynan shu ikki omilning uyg'unligi jamiyatda millatlararo totuvlik muhitini yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar tahlili va metodlar

Millatlararo totuvlik va tolerantlik masalalari ko'plab ilmiy manbalarda o'rganilgan. UNESCO (1995) deklaratsiyasida tolerantlik jamiyatda tinchlik va barqarorlikni ta'minlash tamoyili sifatida e'tirof etiladi. James A. Banksning ko'p madaniyatli ta'lim nazariyasida ta'lim orqali bag'rikenglik va ijtimoiy adolat tushunchalari shakllanishi ta'kidlangan. Lev Vygotsky shaxsning rivojlanishi ijtimoiy muhitga bog'liq ekanini, John Dewey esa ta'limni ijtimoiy tajriba sifatida talqin qilib, o'zaro hurmatni rivojlantirish zarurligini ko'rsatgan. Mahalliy tadqiqotlar ham ta'lim va tarbiyaning millatlararo totuvlikni shakllantirishdagi ahamiyatini tasdiqlaydi. Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanilgan: Tahlil va sintez — ilmiy manbalarni o'rganib, umumlashtirish; Taqqoslash — xorijiy va mahalliy qarashlarni solishtirish; Tarixiy yondashuv — totuvlik g'oyalarining rivojlanishini o'rganish; Tizimli yondashuv — ta'lim va tarbiya jarayonlarini yagona tizim sifatida ko'rib chiqish.

Muhokama va natijalar

Tadqiqot natijalariga ko'ra, millatlararo totuvlikni shakllantirishda ta'lim va tarbiyaning roli sezilarli darajada ahamiyatga ega ekanligi aniqlangan.

Analiz shuni ko'rsatadiki: Ta'lim tizimi orqali shakllanadigan bilimlar O'quv dasturlariga turli millatlarning tarixi, madaniyati va urf-odatlarini kiritilganda, yoshlar ongida madaniyatlararo hurmat va bag'rikenglik qadriyatlarini yanada mustahkamlanadi. Xususan, James A. Banksning ko'p madaniyatli ta'lim nazariyasi shuni ko'rsatadiki, bunday yondashuv o'quvchilarni ijtimoiy mas'uliyat va adolat hissi bilan ta'minlaydi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Tarbiyaning axloqiy va psixologik ta'siri. Lev Vygotskyning nazariyasi asosida tarbiya shaxsning ijtimoiy va axloqiy fazilatlarini rivojlantiradi. Oilaviy va maktab tarbiyasi orqali yoshlar boshqa millatlarga nisbatan hurmat, sabr-toqat va hamjihatlikni o'rganadilar.

Integratsiyalashgan yondashuv samarasi Ta'lim va tarbiyani birlashtirish, ya'ni o'quv jarayonida nazariy bilimlarni tarbiyaviy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirish, interfaol metodlar (debatalar, guruhli ishlash, madaniyatlararo loyihalar) orqali yoshlar orasida madaniyatlararo kompetensiya rivojlanadi. Bu esa jamiyatda ijtimoiy barqarorlik va tinchlik muhitini mustahkamlaydi.

Shuningdek, tahlil shuni ko'rsatdiki, mahalliy sharoitlarda millatlararo totuvlikni ta'minlashda davlat siyosati va maktabning pedagogik yondashuvi ham muhim omil hisoblanadi. UNESCOning bag'rikenglik tamoyillari deklaratsiyasida belgilanganidek, jamiyatda tolerantlikni rivojlantirish faqat bilim berish bilan emas, balki amaliy tarbiya va ijtimoiy muhit bilan ham bog'liq. Natijalar shuni ko'rsatadiki, yosh avlodda bag'rikenglik va madaniyatlararo hurmatni shakllantirishda nafaqat ta'lim mazmuni, balki pedagogik muhit, tarbiyaviy ishlar va interaktiv metodlar birgalikda ishlashi muhimdir. Shu jihatdan, ilmiy adabiyotlar va amaliy tajribalar bir-birini to'ldiradi va jamiyatda millatlararo totuvlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xulosa va Takliflar

Millatlararo totuvlikni shakllantirishda ta'lim va tarbiyaning roli hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ta'lim tizimi yosh avlodda turli madaniyatlar, urf-odatlar va tarixiy tajribalarni o'rgatish orqali bag'rikenglik va madaniyatlararo hurmatni shakllantiradi. Tarbiya jarayoni esa shaxsning axloqiy va ijtimoiy fazilatlarini rivojlantirib, tolerantlik va hamjihatlikni mustahkamlaydi. Ta'lim va tarbiyaning integratsiyalashgan yondashuvi jamiyatda ijtimoiy barqarorlik va tinchlik muhitini yaratishda muhim omil hisoblanadi. O'quv dasturlarini boyitish – maktab va oliy ta'lim muassasalarida millatlararo totuvlik, tolerantlik va madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirishga qaratilgan darsliklar va qo'shimcha materiallar kiritilishi zarur. Pedagogik muhitni rivojlantirish – maktab va universitetlarda tenglik, hurmat va hamkorlik tamoyillariga asoslangan ijtimoiy muhit yaratish tavsiya etiladi. Interaktiv metodlarni qo'llash – guruhli loyihalar, debatlar, madaniyatlararo mashg'ulotlar orqali o'quvchilarni o'zaro hurmat va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish. Oilaviy va jamoat tarbiyasini kuchaytirish – oila va jamoat institutlari bilan hamkorlikda bag'rikenglik va tolerantlik qadriyatlarini mustahkamlash. Davlat siyosati va tadbirlar – millatlararo totuvlikni rag'batlantiruvchi davlat dasturlari va ijtimoiy kampaniyalarni kengaytirish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. Mirziyoyev Sh.M. Nutq va asarlar (millatlararo totuvlik va bag'rikenglik masalalari bo'yicha).

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

3.O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Millatlararo totuvli kni mustahkamlash dasturi. Toshkent, 2021

4.Abdullayeva Q. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent, 2020.

5.Lev Vygotsky. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press, 1978.

6.UNESCO. Education for Intercultural Understanding. Paris, 2006.<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000146242>

7.James A. Banks. Cultural Diversity and Education: Foundations, Curriculus and Teaching. Routledge, 2015.<https://www.uw.edu/education/multicultural-education/>

8.UNESCO. Declaration of Principles on Tolerance. Paris, 1995.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000117453>

